

INFORMAȚII PRIVIND EXPLOATAREA PĂDURILOR, TRANSPORTUL ȘI COMERCIALIZAREA LEMNULUI ÎN MOLDOVA ÎNTRE ANII 1774 ȘI 1832

de Ioan MURARIU

În istoria țărilor române perioada feudalismului târziu se caracterizează — între altele — prin creșterea rapidă a populației, înmulțirea așezărilor urbane și rurale, apariția manufacturilor, intensificarea exploatării țărănimii, creșterea volumului schimburilor interne și formarea treptată a pieței naționale unice, precum și prin integrarea treptată a acestor țări în circuitul comerțului european. Toți acești factori au făcut ca pădurile să capete o importanță din ce în ce mai mare, exploatarea lor rațională devenind o preocupare a puterii centrale.

La 1 decembrie 1786 domnul Moldovei, Alexandru Ioan Mavrocordat, poruncește celor doi ispravnici ai ținutului Bacău să înștiințeze locuitorii aceluși ținut că pentru lemne de foc nu au voie să taie copaci mari, buni pentru cherestea; pentru foc sînt liberi să ia din pădure numai „lemnii de care sînt la pămînt, iar unde nu vor fi lemni la pămînt să taie și copaci de cei care nu sînt trebuincioși pentru alt lucru”¹. Dar prima legislație privind exploatarea pădurilor în Moldova a fost dată la 28 noiembrie 1792 de către domnul Alexandru Constantin Moruzi². Acest document — ca și altele din anii următori, îndeosebi hrisovul domnesc din 3/15 ianuarie 1805³ — îngrădește dreptul țăranilor de a folosi pădurea. Prin aceste reglementări se urmărește protejarea și conservarea acestei imense bogății naturale a Moldovei.

★ ★
★

În ce privește *exploatarea pădurilor*, documentele de arhivă ne dau puține informații. Nu se păstrează nici o statistică din vremea aceea din care să rezulte suprafața pădurilor exploatate și cantitatea de lemn obținută. Sînt cunoscute, cu oarecare aproximație — și numai pentru

1. Vasile Mihordea, Ioana Constantinescu, Corneliu Istrati, *Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea*, vol. II, Moldova, Ed. Acad. R.S.R., 1966, p. 543.

2. *Ibidem*, p. 571—572.

3. C. C. Giurescu, *Istoria pădurii românești din cele mai vechi timpuri pînă azi*, Editura Ceres, București, 1975, p. 132.

anumiți ani — doar cantitățile de cherestea livrate Imperiului Otoman și, uneori, altor țări⁴.

Totuși, judecînd după numărul negustorilor cherestegii și după specializarea unor sate în prelucrarea lemnului, cantitatea de lemne tăiate pentru trebuințele interne ale Moldovei trebuie să fi fost destul de mare. De exemplu, în cunoscuta *Condică a liuzilor* din anul 1803 putem număra 217 sate specializate, într-o anumită măsură, în cherestea, 36 în butnărie, dogărie și rotărie, 9 în draniță și 10 în vînzarea prin tîrguri a lemnului de foc⁵. Mulți meșteșugari de prin sate și tîrguri prelucrau lemnul în diferite obiecte, pe care singuri le vindeau cu ocazia iarmaroacelor sau a tîrgurilor săptămînale⁶. Existau însă și negustori specializați în acest domeniu. Astfel, în orașul Iași își desfășurau activitatea 9 cherestegii în anul 1820 și 18 în anul 1831⁷.

În legătură cu exploatarea pădurilor este important să se cunoască — fie și numai parțial, din cauza lipsei de documente — modul cum erau plătiți muncitorii forestieri. La 20 aprilie 1798 niște țărani din satul Hălărești, ținutul Tutova, s-au învoit cu postelnicul Ioan Jora să-i lucreze, pînă la 26 octombrie 1798 (Sf. Dumitru), un număr de 56 tîlpi. Fiecare talpă urma să fie „de nou coți lungul și de zeci parmace în toată muche și de groasă cum la un capăt, cum la altul⁸”. Pentru fiecare talpă lucrată țărani au primit de la postelnic „cite o demerlei și giumătate de păpușoi⁹”, adică aproximativ 21—23 kg. Din același document rezultă că chila de păpușoi (308 kg.) valora 15 lei. Înseamnă că 1,5 demerlii — prețul unei tîlpi — valora circa un leu. Pe vremea aceea cu un leu se puteau cumpăra trei găini, sau 1,5 ocale de unt, sau patru ocale de pește⁹. Nu putem cunoaște în cît timp un țaran confecționa o talpă, pentru a ne da seama în ce măsură munca lui era plătită.

4. Pentru aceasta vezi Al. Vianu, *Date cu privire la exportul Moldovei în anul 1817*, în „Revista arhivelor”, nr. 2/1964; Idem, *Pierderile suferite de Moldova în anii 1812—1816 la furniturile către Poartă, după datele Consulatului Rusiei din Iași*, în „Romanoslovacia”, XI, Istorie, București, 1965; C. C. Giurescu, *op. cit.*; A. Oțetea, *Pătrunderea comerțului românesc în circuitul internațional*, Ed. Acad. R.S.R., București, 1977, p. 55—56; Gh. Bujoreanu, *Livrările în natură către Poarta Otomană, mijloc de exploatare economică a Moldovei în perioada 1802—1828*, în „Analele științifice ale Univ. Al. I. Cuza din Iași”, serie nouă, secțiunea III, științe sociale, a) Istorie, tomul IX, 1963; Mihail Guboglu, *Catalogul documentelor turcești*, vol. II, (1455—1829), București, 1965; I. Murariu, *Raporturile economice dintre Moldova și Imperiul Otoman între anii 1774 și 1829*, în „Carpica”, Muzeul județean de istorie și artă Bacău, 1976.

5. Th. Codrescu, *Uricartul*, vol. VII, Iași, 1986, p. 241—377 și vol. VIII, Iași, 1986, p. 241—360. Desigur, în multe din aceste sate țărani practicau și agricultura, și creșterea vitelor.

6. Pentru aceasta vezi Șt. Olteanu și C. Șerban, *Meșteșugurile din Țara Românească și Moldova în evul mediu*, Ed. Acad. R.S.R., 1969, cap. III; C. C. Giurescu *op. cit.*

7. I. Murariu, *Dezvoltarea păturii negustorești în Moldova între anii 1774 și 1829*, în „Studii și cercetări științifice”, (seria Istorie—filologie), Institut. Pedagog. din Bacău, 1974, anexele nr. 2 și 3.

8. V. Mihordea, Ioana Constantinescu, Corneliu Istrati, *op. cit.*, p. 686.

9. I. Murariu, *Prețurile cu care se vindeau unele mărfuri în Moldova la sfîrșitul sec. al XVIII-lea și începutul sec. al XIX-lea*, în „Carpica”, Muzeul județean de istorie și artă Bacău, VII, 1975, anexa nr. 1.

Un document din 3 aprilie 1826 ne dă anumite indicații cu privire la exploatarea unei păduri din Moldova (vezi anexa nr. 2). Documentul nu menționează unde anume se găsea acea pădure, dar rezultă că era o pădure de foioase, în care predominau stejarii. Stejarii exploatați erau împărțiți în cinci categorii, după lungimea circumferinței trunchiului. Cei de frunte trebuiau să aibă circumferința de 14—16 palme, adică de aproximativ 3,5—4,5 metri. Prețul unui astfel de stejar falnic era de 30 lei. În Moldova, cu această sumă se puteau cumpăra patru oi sau o chilă de griu (308 kg.)¹⁰. În anul 1826 s-au mai exploatat în acea pădure lemne de giugastru, paltin, alun, etc., și care s-au socotit în „giuguri“ (care). Prețul unui car de astfel de lemne varia între 1,5—5 lei.

* *
*

*Transportul lemnelor se făcea fie cu plutele, pe Bistrița și Siret, fie cu carele. În anul 1803 un număr de trei sate din Moldova erau specializate în plutărit; alte 331 erau specializate — total sau parțial — în cărăușie*¹¹.

În ce privește *costul transporturilor* de lemne, informația documentară este săracă. În anul 1814 se plătea 45 lei pentru făcutul a 100 dulapi de brad — probabil în munții ținutului Neamț — și transportul lor pînă la Piatra Neamț; de la Piatra la Galați transportul acestor dulapi mai costa încă 10 lei¹². În total, în anul 1814 s-au transportat cu plutele pînă la Galați 13.100 dulapi de brad. Negustorii turci au plătit 7.205 lei pentru făcutul și transportul acestor dulapi, sumă cu care atunci, în Moldova, se puteau cumpăra circa 100 de boi¹³. Se poate spune că acest preț — chiar dacă era sub cel al pieței libere, din cauza monopolului otoman — era, totuși, satisfăcător¹⁴.

Tot în anul 1814 transportul unui car de cherestea din codrii Tutovei — adică din părțile Birladului — pînă la Galați s-a plătit cu 30 de lei¹⁵. Noi credem că un transport de cherestea cu carul cu boi de la Birlad la Galați — dus și întors — se făcea în circa șase zile. Asta înseamnă că chirigiul respectiv era plătit cu cinci lei pe zi, sumă cu care se putea cumpăra o cantitate de 50 pînă la 75 kg de griu¹⁶. Chiar dacă în cei cinci lei se cuprindea și uzura carului, și hrana boilor, trebuie să

10. *Ibidem*

11. Th. Codrescu, *op. cit.*

12. Arh. St. Iași, fond *Documente*, P. 583/26. Acest document mai cuprinde prețuri pentru făcutul și transportul de catarguri, doage șarampoi etc., destinate Imperiului Otoman.

13. I. Murariu, *Prețurile cu care se vindeau (...)*, p. 135.

14. Într-o foarte valoroasă carte publicată în anul 1975 putem citi următoarele: „Desigur că Poarta, folosindu-se de autoritatea ei politică, plătea mai puțin decît prețul pieții; credem însă că diferența nu era prea mare; nu depășea 15%, maximum 20% la aceste produse lemnoase. În ce privește însă pe tăietori, pe plutași și pe cărăuși sau chirigii, plata lor era aceea a pieții sau foarte apropiată de ea, pentru bunul motiv că altfel, n-ar fi ieșit la lucru, în pădure, și, ca plutași, pe Bistrița, pe Siret și pe Dunăre“ (C. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 235—236).

16. I. Murariu, *Prețurile cu care se vindeau (...)*, p. 128.

15. Arh. St. Iași, fond *Documente*, P. 583/26.

admitem că țăranul era interesat în practicarea cărăușiei, că această îndeletnicire era rentabilă în perioada feudalismului târziu.

Comerțul cu lemne pe piața internă a Moldovei era desul de bine dezvoltat. Prin orașe sau la iarmaroacele de pe moșii¹⁷ puteau fi întâlniți numeroși negustori cherestegii sau țărani care ofereau spre vânzare mari cantități de lemne de construcție sau de foc. Comerțul cu material lemnos a cunoscut și o oarecare organizare. Un hrisov din 10 ianuarie 1821 hotăra ca fostul mare vistiernic, Iordache Roset, să încaseze în târgul Sculeni — care era pe moșia sa — câte „20 parale de tot carul cu lemne“¹⁸. În anul 1823 țărani care luau lemne de foc din pădurea ce se găsea pe moșia târgului Bacău trebuiau „să dea cite 10 parale de tot carul la cutia târgului“¹⁹, adică la casieria orașului Bacău.

La 1 mai 1832, potrivit prevederilor „Organicescului Reglement“, s-a hotărât ca cei ce vor aduce în Iași, spre vânzare, cherestea, lemne de foc și altele, „să-și aibă adunarea lor în curtea Sărăriei, la Tîrgul Boilor, și o parte în grădina domnească, sub Ceretea arsă“.²⁰

În ce privește prețul de vânzare al cherestelei, trebuie să facem precizarea că în el *nu se includea valoarea în sine a lemnului*, ci numai prelucrarea și transportul lui. În cazul lemnurilor de foc, în preț se cuprindea numai munca tăietorului din pădure și transportul lor pînă în orașul sau târgul în care se vindeau.

Unele documente de arhivă inedite, precum și alte surse, ne-au îngăduit să alcătuim *anexa nr. 1*, care cuprinde prețurile de vânzare ale unor materiale de construcție, precum și a lemnurilor de foc în Moldova în perioada de care ne ocupăm.

Nu cunoaștem în ce târguri moldovenești și în ce anotimpuri s-au vîndut produsele cuprinse în anexă. Acest lucru ar fi foarte important de știut, căci prețurile pe unitatea de măsură variau în funcție de poziția geografică a orașului, de anotimp și de alți factori. Totuși, câteva concluzii — fie și aproximative — se pot desprinde.

1. Mai întii se constată o creștere aproape constantă a prețului acestor mărfuri. De exemplu, scîndurile de stejar s-au scumpit de 2,5 ori între anii 1776 și 1820²¹, iar o talpă pentru temelie era de aproape patru ori mai scumpă în 1827 față de 1798.

17. În această perioadă un număr de 24 localități din Moldova au primit hrisoave domnești pentru a organiza, în total, 172 zile de iarmaroc pe an (I. Murariu, *Iarmaroace și târguri săptămînale în Moldova, (1774—1832)*, în rev. „Hierasus“, Muzeul județean Botoșani, 1981, p. 137 și urm.

18. *Documente privitoare la istoria economică a României. Orașe și târguri. Moldova*, seria A, vol. II, București, 1960, p. 84.

19. *Ibidem*, p. 95.

20. *Ibidem*, p. 152.

21. Nu știm dacă scîndurile luate în comparație aveau aceleași dimensiuni.

2. În comparație cu alte mărfuri indigene, prețul cherestei și al lemnului de foc era destul de ridicat. Astfel, în anul 1817 o sută de grinzi mari de stejar valorau aproximativ cît 4,6 tone de orz²² (decî o grindă valora cît 46 kg. orz); în anul 1804 o sută de scînduri de tei valorau cît patru oi, sau cît o vadră de miere de albine²³.

3. În perioada la care ne referim, prețul cherestei — și a lemnului, în general, — era foarte mic în comparație cu prețul de vînzare al mărfurilor importate. În anul 1803, de exemplu, un car de lemne pentru foc valora cît 2—3 coli de hîrtie²⁴, iar în anul 1826, cu banii rezultați din vînzarea unui stejar dintre cei mai mari se puteau cumpăra circa 5 ocale (6,4 kg.) de zahăr, sau 20 ocale (25 litri) de untdelemn, sau 75 portocale²⁵.

Prețul lemnului va crește mult în Moldova în perioada regulamentară, odată cu creșterea consumului intern și cu comercializarea lui pe tot mai multe piețe externe.

GLOSAR

chila de Galați = 308 kg.

cotul = 0,63—0,68 metri

dimertia = 11—12 ocale, sau 14—15 kg.

leul = 40 parale, sau 120 bani

oca (ocaua) = 1,283 kg.

palma = circa 25—28 cm.

paraua = a 40-a parte dintr-un leu vechi

parmacul (degetul) = a 8-a parte dintr-o palmă (circa 3,5 cm.)

stînjenu cub = 11,1 m³

vadra = 10 ocale sau 15,2 litri

Anexa nr. 1

Prețurile cu care se vindeau unele produse din lemn

Anul	Unitatea de măsură	Preț		Sursa	Specificare
		Lei	Parale		
1	2	3	4	5	6
1. Căpriori					
1815	bucata	1	5	Arh. St. Iași, fond <i>Documente</i> , P. 232/6	Căpriori de brad
1815	—	—	14	<i>Ibidem</i>	Căpriori de tei

22. I. Murariu, *Prețurile cu care se vindeau (...)*, p. 130.

23. *Ibidem*, p. 137.

24. *Ibidem*, p. 146.

25. *Ibidem*, p. 130, 132 și 133.

1	2	3	4	5	6
2. Cercuri					
1803	testeaua	—	10,5	Gh. Ghibănescu, 1803. <i>Cheltuielile casei Roznovanului pe jumătate an (aprilie—octombrie)</i> , în „I. Neculce”, buletinul Muzeului municipal din Iași, fasc. 9, partea II, 1933, p. 256.	Cercuri pentru ciubere
1803		—	30	<i>Ibidem</i>	11 testele cercuri pentru buți și 7 testele pentru poloboace
1807		1	14	Arh. St. Iași, fond <i>Documente</i> , P. 258/18	Cercuri pentru buți
3. Doage					
1813	1000 buc	125	—	<i>Ibidem</i> , P. 583/26	Doage lungi de 7palme. În preț intră făcutul doagelor și transportul lor de la munte pînă la Galați.
1814		125	—	<i>Ibidem</i>	Prețul include aceleași elemente
4. Dulapi					
1814	1.000 buc	450	—	<i>Ibidem</i>	Dulapi de brazi
1814		3.000	—	<i>Ibidem</i>	În preț intră aceleași elemente
1817		1.500	—	<i>Ibidem</i> , P. 255/49	Dulapi de stejar.
1827		300	—	Arh. St. Piatra Neamț, fond <i>Documente feudale</i> , 1827, doc. nr. 29/3.	În preț intră aceleași elemente.
5. Furci					
1815	bucata	—	30	Arh. St. Iași, fond <i>Documente</i> , P. 232/6	Dulapi mari
6. Grinzi					
1803	100 buc.	87	20	Gh. Ghibănescu, <i>op. cit.</i> , P. 257	Furci de stejar
1817		375	—	Arh. St. Iași, fond <i>Documente</i> , P. 255/49	3 stînjieni lungimea, 8 parmacelățimea și 6 parmacel grosimea.

1	2	3	4	5	6
1817		320	—	<i>Ibidem</i>	2,5 stinjeni lungimea, 6 parma-ce lățimea și 8 parma-ce grosi-mea.
7. <i>Haragi</i>					
1782	1.000 buc.	1	10	I. Murariu, <i>Veniturile și cheltuielile unei familii boierești din Moldova între anii 1782 și 1789</i> , în „Carpica”, Muzeul de istorie Bacău, 1973—1974, p. 109, nota nr. 11	
1785		1	—	<i>Ibidem</i>	
8. <i>Lătunoaie</i>					
1827	100 buc.	2	20	Arh. St. Piatra Neamț, fond <i>Documente feudale</i> , 1827, doc. nr. 29/3	lătunoaie scurte
9. <i>Leașuri</i>					
1803	100 buc.	6	10	Gh. Ghibănescu, <i>op. cit.</i> , p. 256	
1818		12	20	Arh. St. Iași, fond <i>Documente</i> , P. 232/6	
10. <i>Lemne de foc</i>					
1771	carul	1	20	D. Agache, <i>Veniturile și cheltuielile mănăstirii Sf. Spiridon din Iași între anii 1771 și 1823</i> , în „Anuarul Instit. A. D. Xenopol” din Iași, XV, 1978, p. 346, nota nr. 92	
1777		1	3	<i>Ibidem</i> , p. 348, nota nr. 107	
1781		2	6	<i>Ibidem</i> , p. 347, nota nr. 100	nuiiele
1791		2	20	N. Iorga, <i>Izvoade de cheltuieli, socoteli, diate</i> , în „Buletinul Comisiei Istorice a României”, vol. IV, Buc., 1925, p. 128	
1792		—	20	C. C. Giurescu, <i>Istoria pădurii românești din cele mai vechi timpuri pînă astăzi</i> , Editura Ceres, Buc., 1975, p. 210	
1803		2	2	Gh. Ghibănescu, <i>op. cit.</i> , p. 256	

1	2	3	4	5	6
1819	stînjenul	20	—	Arh. St. Botoșani, <i>Colecția de documente — Balș Ghica</i> , mapa 3, doc. nr. 373	
1820	sania	3	—	N. Iorga, <i>op. cit.</i> , p. 146	
				11. <i>Pari</i>	
1815	100 buc.	5	20	Arh. St. Iași, fond <i>Documente</i> , P. 232/6	
1818		6	—	<i>Ibidem</i>	„pari pentru șcheli“
				12. <i>Scînduri</i>	
1776	100 buc.	12	22	D. Agache, <i>op. cit.</i> , p. 347, nota nr. 100	scînduri de stejar
1777		10	—	Arh. St. Iași, fond <i>Documente</i> , P. 1023/2, p. 62	
1790		30	—	D. Agache, <i>op. cit.</i> , p. 347, nota nr. 10)	scînduri de brad
1803		15	—	Gh. Ghibănescu, <i>op. cit.</i> , p. 256	scînduri de tei
1804		6—19,5	—	I. Murariu, <i>Veniturile și cheltuielile moșiei Fintînele din ținutul Bacău între 30 septembrie 1803 și 30 septembrie 1804</i> , în „Carpica”, Muzeul de istorie din Bacău, 1972, p. 193, nota nr. 21	scînduri de brad
1804		10	—	<i>Ibidem</i>	scînduri de stejar
1804		12,5	—	<i>Ibidem</i>	scînduri de tei
1815		25	—	Arh. St. Iași, fond <i>Documente</i> , P. 232/6	scînduri de brad
1817		27	—	<i>Ibidem</i> , P. 255/49	
1818		50	—	Bul. „I. Neculce”, fasc. 3/1923, p. 133—135	scînduri de brad
1819		200	—	Arh. St. Iași, fond <i>Documente</i> , P. 256/82	scînduri de stejar
1819		400	—	<i>Ibidem</i>	scînduri de frasin
1819	100 buc.	30	—	Arh. St. Botoșani, <i>Colecția de documente Balș Ghica</i> , mapa 3, doc. nr. 373	scînduri de stejar
1819		34	—	<i>Ibidem</i>	scînduri de glu-gastru, paltin și carpen
1820		30	—	<i>Ibidem</i> , doc. nr. 374	scînduri de stejar

1	2	3	4	5	6
1827		37	33	Arh. St. Piatra Neamț, fond <i>Documente feudale</i> , 1827, doc. nr. 29/3	
1827		8	—	<i>Ibidem</i>	„scînduri de brad de rînd“
1817	bucata	2	—	13. <i>Stilpi</i> Arh. St. Iași, fond <i>Documente</i> , P. 255/49 14. <i>Tălpi</i>	„1,5 stînji lungi și 8 pîrmece și toată muche“
1798	bucata	1	5	V. Mihordea ș.a. <i>Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea</i> , vol. II, Moldova, Ed. Acad. R.S.R., 1966, p. 686	
1815		1	30	Arh. St. Iași, fond <i>Documente</i> , P. 232/6	talpă de stejar
1818		2	2	<i>Ibidem</i>	„tălpoi de stejar și de brad“
1827		4	—	Arh. St. Piatra Neamț, fond <i>Documente feudale</i> , doc. nr. 29/3	talpă de brad

ANEXA nr. 2

1826, aprilie 3. Document privind la valoarea lemnului exploatat într-o pădure din Moldova *

Copaci		Lei	Parale
1	Stejar de frunte pîr la 16 palme împregiur (...).	30	—
1	Stejar al doilea după frunte, 13 palme împregiur (...).	25	—
1	Stejar mijloc, 10 palme împregiur	20	—
1	Stejar de coadă, 8 palme împregiur	15	—
	Stejar slodun, 4 palme împregiur	8	—
Gluguri		Lei	Parale
1	lemn de paltin de trebuință	5	—
1	lemn de giugastru de trebuință	5	—
1	cercuri de alun sadă	7	—
1	cercuri de alt solu de lemn	4	—
1	nuiale de codru bune	1	20

* Arh. St. Iași, fond *Documente*, P. 833/19

INFORMATIONEN ÜBER DIE FORSTNUTZUNG, HOLZTRANSPORT
UND HOLZHANDEL IN DER MOLDAU IN DER ZEITSPANNE
1774—1832

— *Z u s a m m e n f a s s u n g* —

Der Autor untersucht diesen moldauischen Wirtschaftszweig in der Zeit des Spätféudalismus und geht dabei von veröffentlichten und unveröffentlichten Dokumenten aus

Zwei statistische Tabellen schliessen den Artikel ab. Die erste Tabelle gibt die Preise an für 14 Holzwaren, welche in der Moldau jener Zeit verkauft wurden. Eine fast ununterbrochene Steigerung dieser Preise ist zu beobachten.